

Asia: VN/23782/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen ASH ry:n lausunto

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta

Alkoholilainsäädännön tavoitteena on vähentää alkoholista yksilöille ja yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja, joten kansalaisten terveyden ja hyvinvoinnin pitäisi olla päätöksentekoa ohjaava tavoite. Nykymuodossaan esitys kuitenkin lisäisi alkoholihaittojen määrää ja resurssipulaa kärsivän sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia.

Tutkimusnäytön perusteella arvioiden ehdotetut muutokset todennäköisesti lisäävät alkoholin saatavuutta ja yhdessä olutveron alennuksen kanssa kokonaiskulutusta, mikä heikentäisi väestön terveyttä ja hyvinvointia sekä kasvattaisi terveyseroja. Nämä vaikutukset kohdistuisivat erityisesti miehiin ja alempiin sosiaaliryhmiin.

Alkoholihaittojen ehkäisemiseksi yhteiskunnan tulisi tehdä sellaisia toimenpiteitä, jotka vähentävät koko väestön haittariskiä. Suuri osa yhteiskuntaa kuormittavista alkoholihaitoista syntyy valtaväestön alkoholin kulutuksesta, vaikka sosiaaliset ongelmat ja vakavat terveyshaitat kasautuvatkin alkoholia keskimäärin enemmän käyttäville suurkuluttajille.

- **Terveyserot**

Tasa-arvo ja terveyserojen kaventaminen liittyvät tiiviisti suomalaisen yhteiskunnan perusoikeuksiin, ja niitä on korostettu useissa säädöksissä ja poliittisissa ohjelmissa. Jos suuri osa väestöstä jää kauas

väestön parhaasta mahdollisesta terveystasosta, se aiheuttaa merkittäviä kustannuksia ja tulonmenetyksiä. Kumuloituvat terveys- ja hyvinvointiongelmien ilmenevät kasvaneina kustannuksina.

On hyvä, että hallitus yrittää saada ihmiset kantamaan vastuun omasta terveydentilastaan ja elintavoistaan. Tässä kuitenkin onnistuvat todennäköisesti he, jotka ovat paremmassa sosiaalisessa asemassa ja kykenevät vastuunottoon, vaikka ympäröivä yhteiskunta ei tukisikaan terveyttä edistävien ratkaisujen tekemistä. Se ei yleensä onnistu haavoittuvassa elämäntilanteessa olevilla.

Alkoholin saatavuuden lisääminen ja oluen veronalennus ovat kaikkien hyvien käytänteiden vastaisia toimenpiteitä, jos halutaan tukea väestön terveitä elintapoja sekä vähentää sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia ja väestöryhmien välisiä terveyseroja.

- Työikäiset

Hallitusohjelma korostaa työllisyyttä ja kilpailukykyä. Terve väestö on taloudellisen kasvun ja kilpailukykyyn edellytys. Alkoholihaitat ovat tuottavuudelle ja työkyvylle erittäin merkittävä taakka, ja kuten esitysluonnoksessa todetaan ”hallitusohjelmassa tavoitellut muutokset johtaisivat kokonaisuutena arvioituna huomattavan suuriin taloudellisiin sekä terveys- ja hyvinvointivaikutuksiin”.

OECD arvioi, että alkoholi laskee tuottavuutta länsimaissa noin 1 %:n bruttokansantuotteesta, mikä merkitsee Suomessa 2,34 mrd. euroa. Alkoholin on laskettu aiheuttavan työpaikoilla jopa 500 miljoonan euron suorat kustannukset poissaoloina ja työkyvyn alenemisena.

THL:n mukaan alkoholiin liittyvät kuolemat ovat 2000-luvulla olleet suomalaisten työikäisten miesten ja naisten keskeisimpiä kuolemansyitä. Pitkään Suomessa merkittävä osa alkoholiin liittyvistä kuolemista johtui humalasta ja myrkytyksistä, mutta nykyisin pitkäaikaisten alkoholinkäyttöön liittyvien kuolemansyiden, erityisesti maksasairauskuolemien, määrä on alkoholin ja väestön lihomisen yhteisvaikutuksen seurauksena selvästi kasvanut.

Terve Suomi -tutkimuksesta ilmenee, että alkoholin käyttö useammin kuin kerran viikossa on vähentynyt työikäisillä miehillä ja naisilla vuosien 2018 ja 2022 välillä, kun taas humalakulutuksessa tai alkoholin riskikäytössä ei ole nähtävissä vastaavaa myönteistä kehitystä. Alkoholin riskikäyttäjiä oli kaikista yli 20-vuotiaista miehistä kolmannes ja naisista hieman alle viidennes, mikä tarkoittaa yli miljoonaa käyttäjää.

Alkoholi kaksinkertaistaa myös riskin päätyä työkyvyttömyyseläkkeelle. Sen tärkein yksittäinen syy on depressio, joka on paljon seurausta pitkäaikaisesta ja runsaasta alkoholinkäytöstä. Alkoholin

kokonaiskulutuksen lisääntymisellä on kiistatta haitallinen vaikutus työikäisiin, kun työurat lyhenevät ja työn tuottavuus laskee.

- Lapset

Perustuslakivaliokunta on toistuvasti katsonut, että kansanterveyden edistäminen ja lasten suojeleminen oikeuttavat pitkällekin meneviä perusoikeusrajoituksia haittariskejä aiheuttaville elinkeinotoiminnoille.

Suomessa elää jopa 70 000 lasta perheissä, jossa vanhemmalla on vakava päihdeongelma. Vuonna 2022 kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna 17 885 lasta, ja vanhempien päihteidenkäyttö on yleisimpiä syitä lapsen huostaanotolle.

Lapsen näkökulmasta alkoholiongelmaisen häiritsevä käytös ja perheessä vallitseva epäsopu ovat itse juomista suurempia ongelmia. Alkoholiongelmiaisten vanhempien käytöksessä fyysisen väkivallan on havaittu olevan yleistä, olipa kyseessä sitten puolisoitten väliset konfliktit tai lasten kohtelu. Entistä yleisempää on myös henkinen väkivalta, jonka aiheuttamat haavat voivat olla sekä pitkäkestoisia että syviä.

Esitysluonnoksessa oleva alkoholilain muutos yhdessä olutveron alennuksen kanssa todennäköisesti lisääisi alkoholin käyttöä kodeissa. Tämä lisääisi lasten kokemia haittoja sekä lastensuojelun tarvetta ja kustannuksia. Suomea juridisesti sitova YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus velvoittaa asettamaan lapsen edun ensisijaiseksi kaikissa lainsäädäntöelinten toimissa (artikla 3.1). Siinä myös painotetaan lapsen oikeutta erityiseen suojeluun ja parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan (artiklat 6, 24 ja 36). Esitetty alkoholilain muutos on haitallinen lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta ja vastoin Lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteita.

- Tiivistelmä

Hallitusohjelmassa todetaan, että hallitus uudistaa alkoholipolitiikkaa eurooppalaiseen suuntaan. WHO:n Euroopan alueella kulutetaan alkoholia eniten maailmassa ja siellä on eniten alkoholin aiheuttamia sairauksia ja ennenaikaisia kuolemantapauksia. Sen vuoksi WHO:n Euroopan aluetoimisto on kehottanut eurooppalaisia jäsenmaitaan tehostamaan alkoholin kulutuksen vähentämiseen tähtääviä politiikkatoimia. Tätä kehityssuuntaa pitäisi mielestämme myös Suomen tavoitella eikä ryhtyä lakimuutoksen merkitsemiin päinvastaisiin toimiin.

Koska alkoholilainsäädännöllä on huomattava vaikutus väestön terveyteen, hyvinvointiin ja kansantalouteen, alkoholilainsäädäntöön liittyviä uudistuksia tulisi punnita tutkittuun tietoon nojaten, hyviä käytänteitä hyödyntäen ja erityisesti suhteessa kansanterveyteen.

Alkoholien haittavaikutukset työllistävät yhteiskunnan palveluita, kuten poliisia, lastensuojelua ja terveydenhuoltoa ja lisääntynyt kulutus lisääisi olettavasti tehtäviä entisestään. Erittäin hankala tilanne on sosiaali- ja terveydenhuollossa, kun se kärsii jo nyt rahoituksen ja ammattitaitoisen henkilöstön riittämättömyydestä. Terveydenhuoltojärjestelmämme joutuu kestävämpään tilanteeseen alkoholihaittoja lisäävien poliittisten päätösten vuoksi.

Edellä olevan perusteella Suomen ASH ry ei kann

Hara Mervi
Suomen ASH ry